

Äriseadustiku ja raamatupidamise seaduse muutmise seaduse (digilahendused äriühinguõiguses) eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Äriseadustiku ja raamatupidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk on võtta riigisisesele õigusele üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1151¹, millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132² seoses digitaalsete vahendite ja menetluste kasutamisega äriühinguõiguses (edaspidi *digilahenduste direktiiv*). Tagamaks filiaali regulatsiooni koosõla Euroopa Liidu õigusega, on siinsesse eelnõusse lisatud direktiivi üle võtvate sätete kõrvale ühinguõiguse revisjoni käigus tehtud ettepanekud filiaali regulatsiooni muutmiseks.

Eelnõuga kavandatakse peamised muudatused on järgmised:

- Võimaldatakse välismaa äriühingu filiaali elektroonilist registreerimist.
- Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu toimuvat teabevahetust filiaalide kohta laiendatakse. Liikmesriikide äriregistrite vahel hakatakse saatma teateid filiaali registreerimise ja registrist kustutamise ning äriühingu andmete muutumise kohta.
- Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu hakkab toimuma Euroopa Liidu äriregistrite teabevahetus juhatuse liikmena tegutsemise keelu saanud isikute kohta.
- Filiaali mõiste viiakse koosõlla Euroopa Liidu õigusega. Seni välismaa äriühingule kehtinud piirang, et ainult filiaali kaudu on võimalik Eestis tegutseda, ei ole koosõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikliga 49. Samuti ei ole põhjendatud seni kehtinud nõue, et enne filiaali registrist kustutamist tuleb läbi viia filiaali likvideerimine. Iseseisev õigussubjekt ei ole filiaal, vaid välismaa äriühing. Seetõttu ei ole filiaali registreerimine ega likvideerimine enam kohustus, vaid võimalus, kui selleks on vajadus.
- Filiaali raamatupidamist puudutavate muudatustega kaotatakse välismaa äriühingule seni kehtinud kohustus esitada majandusaasta aruanne ja avalikustada see ka siis, kui tal vastavat kohustust talle kohalduva õiguse kohaselt ei ole. Sellisel juhul tuleb esitada eraldi majandusaasta aruanne filiaali kohta. Lisaks viiakse regulatsioon koosõlla direktiividest tulenevate nõuetega, mille kohaselt tuleb välismaa äriühingu majandusaasta aruanne koostada selle õiguse alusel, mida kohaldatakse välismaa äriühingule.

¹ Direktiiv 2019/1151 on eesti keeles arvutivõrgus kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1151/oj>

² Direktiiv 2017/1132 on eesti keeles arvutivõrgus kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1132>

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu on koostanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik Maarit Puhm ja Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika kohturegistrite talituse nõunik Berit Tasa.

Filiaali üldregulatsiooni puudutavad muudatused, mis ei tulene digilahenduste direktiivi ülevõtmisest, põhinevad ühinguõiguse revisjoni töörühma esitatud eelnõul. Ühinguõiguse revisjon toimus Euroopa Liidu Euroopa Sotsiaalfondist rahastatud ühtekuuluvusfondide 2014-2020 rakenduskava prioriteetse suuna 12 „Haldusvõimekus“ meetmest „Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine“ tegevuse 12.2.6 „Õiguse revisjon“ raames.

Eelnõu on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (mari.koik@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega, eelnõuga võetakse riigisisesse õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1151, millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132.

Eelnõuga muudetakse:

- 1) äriseadustiku redaktsiooni RT I, 04.01.2021, 46;
- 2) raamatupidamise seaduse redaktsiooni RT I, 15.03.2019, 12.

Seletuskirjas on viidatud ühinguõiguse revisjoni töörühma poolt 15.09.2018 Justiitsministeeriumile esitatud ühinguõiguse analüüs-kontseptsioonile³ (edaspidi *analüüs-kontseptsioon*), kus sisalduvad osade muudatuste täpsemad põhjendused.

Eelnõule ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, kuna eelnõu käsitleb Euroopa Liidu õiguse rakendamist, mille tõttu ei ole väljatöötamiskavatus HÕNTE § 1 lg 2 p 2 järgi nõutav.

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu ei ole seotud muu Riigikogu menetluses oleva eelnõuga. Teataval määral on eelnõu seotud Justiitsministeeriumis ettevalmistamisel oleva äriregistri seaduse eelnõuga, kuna eraldiseisva äriregistri seaduse kehtestamisel tuleb osa siinse eelnõu sätteid edaspidi viia äriregistri seadusesse, kuna tegemist on registrimenetluse sätetega.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 104 p-le 14 vajalik Riigikogu koosseisu hääلteenamus, sest muudetakse ka kohtumenetlust reguleerivat seadustikku.

³ Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon on arvutivõrgus kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuus-kontseptsioon.pdf

2. SEADUSE EESMÄRK

Eelnõu eesmärk on võtta riigisisesse õigusesse üle direktiiv (EL) 2019/1151, millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132 seoses digitaalsete vahendite ja menetluste kasutamisega äriühinguõiguses. Peamised eesmärgid on:

- tagada kogu Euroopa Liidus asutamisvabaduse parem kättesaadavus ja muuta majandustegevuse alustamine teises liikmesriigis lihtsamaks, võimaldades elektrooniliste vahendite kaudu filiaali registreerimist;
- parandada Euroopa Liidu liikmesriikide äriregistrite vahel teabevahetust, suurendades sellega äriühingute läbipaistvust ja äriregistritest kättesaadavate andmete usaldusväärsust;
- viia äriseadustikust tulenev välismaa äriühingu filiaali üldregulatsioon paremini kooskõlla Euroopa Liidu õigusega.

3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

§ 1. Äriseadustik

Paragrahvi 12 muutmine

Paragrahvi 12 muutmine tuleneb paragrahvi 14 kehtetuks tunnistamisest. Paragrahv 12 lõikes 4 olnud viide paragrahvile 14 tuleb asendada viitega äriseadustiku § 387 punktile 1, kuna senise filiaali ärinime regulatsiooni asemel tuleneb filiaali nime regulatsioon edaspidi äriseadustiku § 387 punktist 1.

Paragrahvi 14 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 14 tunnistatakse kehtetuks, kuna tsiviilkäibes osaleb sõltumata filiaali Eestis registreerimisest välismaa äriühing. Välismaa äriühing tegutseb Eestis ka filiaali kaudu siiski oma ärinime all, näiteks Adidas AG, mitte ei ole filiaalil eraldi ärinime, mille all see välismaa äriühing Eestis tegutseb. Seetõttu ei saa olla filiaalil ka eraldi ärinime.

Ärinimega seonduvat on täpsemalt analüüsitud analüüs-kontseptsiooni punktides 3.2.7-3.2.8.

Seadustiku täiendamine §-dega 70¹ ja 70²

Paragrahvide 70¹ ja 70² eesmärgiks on viia äriregistri kohta käiv regulatsioon kooskõlla EL direktiiviga 2017/1132 ja siinse eelnõuga üle võetava direktiiviga (EL) 2019/1151.

Paragrahvi 70¹ lg 1 aluseks on EL direktiivi 2017/1132 artikkel 22, mis näeb ette Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi ja keskse platvormi loomise. Sarnaselt Saksa HGB (*Handelsgesetzbuch*) §-ga 9b ja Austria FBG (*Firmenbuchgesetz*) §-ga 37 annab eelnõu

õigusliku aluse, et teha äriregistri andmed Euroopa e-õiguskeskkonna portaali⁴ kaudu kättesaadavaks ja legitimeerida registripidaja osalus Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis.

Paragrahvi 70¹ lg 2 aluseks on EL direktiivi 2017/1132 artikli 29 lg 4, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et filiaalidel oleks kordumatu tunnus, mis võimaldab neid selgelt identifitseerida Euroopa Liidu äriregistrite vahelises teabevahetuses, mis toimub Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu.

Paragrahvi 70¹ lg 3 loetleb andmed ja dokumendid, mis tuleb avalikustada. Üldine andmete ja dokumentide nimekiri, mis tuleb teha kättesaadavaks registrite sidestamise süsteemi kaudu Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis, tuleneb EL direktiivi 2017/1132 artiklitest 14 ja 30. EL direktiivi 2017/1132 artikli 20 lg 1 kohaselt teeb registripidaja registrite sidestamise süsteemi kaudu viivitamata kättesaadavaks teabe äriühingu likvideerimis- või maksejõuetusmenetluse algatamise ja lõpetamise kohta ning äriühingu registrist kustutamise kohta, kui see toob äriühingu registrijärgses liikmesriigis kaasa õiguslikke tagajärgi. Teave piiriülese ühinemise jõustumise kohta tuleb kättesaadavaks teha tulenevalt EL direktiivi 2017/1132 artiklist 130.

Paragrahvi 70¹ lg 4 eesmärgiks on sätestada alus registrite sidestamise süsteemi kaudu saadetavate andmete saatmise ja kättesaamise kinnituste koostamiseks automatiseeritult. Kättesaamiskinnitusi tuleb saata näiteks filiaali registreerimise ja registrist kustutamise teate saamise kohta direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 28a lg 7 ja artikli 28c alusel. Kättesaamiskinnitused koostatakse süsteemis automatiseeritult vastavate andmete vahetamise ajal.

Paragrahvi 70² lg 1 p 1 aluseks on direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 28a lõige 7 ja artikkel 28c, mis näevad äriregistrile ette kohustuse registrite sidestamise süsteemi vahendusel teavitada välismaa äriühingu filiaali registreerimisest ja filiaali registrist kustutamisest selle liikmesriigi äriregistrit, kus on asutatud välismaa äriühing, mille filiaal registreeriti või mille filiaal registrist kustutati.

Paragrahvi 70² lg 1 p 2 aluseks on direktiivi (EL) 2017/1132 artikkel 30a, mis kohustab äriregistrit registrite sidestamise süsteemi kaudu teavitama äriühingu andmete muutumisest selle liikmesriigi registrit, kus on registreeritud äriühingu filiaal. Andmed, mille muutumisest tuleb filiaali registrit teavitada, tulenevad artiklist 30a. Teatada tuleb, kui muutub äriühingu nimi, äriühingu registrijärgne asukoht, äriühingu registrinumber, äriühingu õiguslik vorm ning direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 14 punktides d ja f nimetatud dokumendid ja andmed. Need on andmed esindusõiguslike isikute ja nende esindusõiguse piirangute kohta ning iga majandusaasta raamatupidamisdokumendid, mille avaldamine on nõutav nõukogu direktiivi 86/635/EMÜ, nõukogu direktiivi 91/674/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/34/EL kohaselt.

Paragrahvi 70² lg 2 aluseks on direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 28a lõige 7 ning artiklid 28c, 30 ja 30a, mis kohustavad registripidajat neis sätetes nimetatud andmete saamisel kandma need andmed registrisse. Kui registripidaja saab Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi

⁴ Eesti keeles arvutivõrgus kättesaadav: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=et&init=true>

vahendusel andmed Eesti äriühingu filiaali (osaühingu ja aktsiaseltsi) registrisse kandmise või registrist kustutamise kohta teise liikmesriigi registris, kannab ta need andmed ise ilma kandeavalduseta äriühingu registrikaardile. Kui registripidaja saab Euroopa Liidu äriregistre sidestamise süsteemi kaudu andmed selle välismaa äriühingu andmete muutumise kohta, millel on Eesti äriregistris registreeritud filiaal, tuleb need andmed registripidajal endal ilma kandeavalduseta kanda selle välismaa äriühingu Eesti filiaali registrikaardile.

Paragrahvi 70² lg 3 aluseks on direktiivi (EL) 2017/1132 artikkel 13i, mis kohustab Euroopa Liidu äriregistreid Euroopa Liidu äriregistre sidestamise süsteemi kaudu vahetama andmeid juhatuse liikmena tegutsemise keelu saanud isikute kohta. Teabevahetus juhatuse liikmena tegutsemise keelu saanud isikute kohta toimub kahel tasandil. Esimesel tasandil antakse infot juhatuse liikmena tegutsemise keelu olemasolu kohta. Liikmesriikidele on esimese tasandi teabevahetus kohustuslik, mis tähendab, et kui Eesti äriregistri saabub registre sidestamise süsteemi kaudu päring isiku kohta, tuleb sellele vastuseks anda, kas päringus nimetatud isikule on Eestis määratud juhatuse liikmena tegutsemise keeld või mitte. Teise tasandi teabevahetus on liikmesriikidele vabatahtlik ja selle kohaselt on võimalik vahetada andmeid juhatuse liikmena tegutsemise keelu kestuse ja aluste kohta. Ärikeeldude kohta andmete vahetamine jõustub ülejäänud muudatustest erineval ajal, 1. augustil 2023.

Paragrahvi 145 muutmine

Paragrahvi 145 täiendatakse lõikega 1¹, milles loetletakse äriühingu registrikaardile tema välisriigis registreeritud filiaali kohta kantavad andmed. Osaühingu ja aktsiaseltsi registrikaardile saab filiaali olemasolu korral kanda filiaali kordumatu tunnuse (EUID), filiaali aadressi ning filiaali registrisse kandmise ja registrist kustutamise kuupäeva. Filiaali andmete äriühingu registrikaardile kandmise kohustus tuleneb direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 28a lõikest 7 ja artiklist 28c. Andmed kannab registripidaja osaühingu registrikaardile, kui nimetatud andmed edastatakse Euroopa Liidu äriregistre sidestamise süsteemi kaudu.

Paragrahvi 251 muutmine

Aktsiaseltsi registrikaardile filiaali andmete kandmine on liikmesriikidele vabatahtlik, kohustuslik on see üksnes osaühingutele, kuid võimalus luuakse ka aktsiaseltsidele, et juhul kui teiste Euroopa Liidu äriregistritest vastavat infot saadetakse, saaks selle äriregistrisse kanda. Aktsiaseltsi registrikaardile kantakse filiaali kohta samad andmed mis osaühingu registrikaardile. See aitab sarnaselt osaühinguga tagada paremini ka aktsiaseltside läbipaistvust. Aktsiaseltsi registrikaardile saab kanda filiaali olemasolu korral filiaali EUID (filiaali kordumatu tunnus Euroopa Liidu äriregistre sidestamise süsteemis), filiaali aadressi ning filiaali registrisse kandmise ja registrist kustutamise kuupäeva. Andmed kannab registripidaja aktsiaseltsi registrikaardile, kui need edastatakse Euroopa Liidu äriregistre sidestamise süsteemi kaudu.

Paragrahvi 384 muutmine

Paragrahvi 384 lõikest 1 tulenevat filiaali mõistet muudetakse. Kehtiva õiguse järgi on filiaali äriregistrisse kandmise eelduseks see, et välismaa äriühing soovib Eestis oma nimel pakkuda

püsivalt kaupu või teenuseid. Selline eeldus on aga problemaatiline, kuna filiaali registrisse kandmise avaldus on sarnaselt kõigi teiste kandeavaldustega ühepoolne tahteavaldus ning kandeavalduse läbivaatamisel puudub registripidajal õigus kontrollida, mida soovib välismaa äriühing teha. Lisaks võib kehtiva õiguse tekstist jääda mulje, nagu oleks filiaali registrisse kandmine eelduseks sellele, et välismaa äriühing saab Eestis tegutseda. Arvestades EL õiguse aluspõhimõtteid, ei saa piiriülesele tegutsemisele selliseid piiranguid kehtestada. Samuti on tegevuskoha määramine paljudel juhtudel keeruline, kui mitte võimatu, seda näiteks olukorras, kui teenuseid osutatakse internetis.

Muudatusega nähakse ette, et filiaali registrisse kandmisele puuduvad materiaalsed eeldused. Kui välismaa äriühing esitab filiaali registrisse kandmise avalduse, kontrollib registripidaja üksnes seaduses sätestatud formaalsete eelduste täitmist. See ei too kaasa registri praktika muutmist, kuna ka seni on registripidaja vastavaid kandeavaldusi selliselt menetlenud. Samuti kõrvaldatakse muudatusega võimalik kahtlus, et kehtiv õigus on EL õigusega vastuolus.

Filiaali registreerimise vabatahtlikuks muutmine ei takista siiski teatud valdkondlike erireeglite kehtestamist nendes valdkondades, kus filiaali äriregistris registreerimine on vältimatult vajalik Eestis tegutsemiseks. Näiteks valdkondlikest erireeglitest on krediitiasutuste seadus, mis kehtestab reeglid välisriigi krediitiasutuste tegutsemisele Eestis.

Täpsemalt on filiaali mõistega seonduvat analüüsitud analüüs-kontseptsiooni punktides 12.2.3, 12.4.1 ja 12.5.

Paragrahvi 386 muutmine

Paragrahvi 386 lõike 2 punkti 4 muudetakse seoses kohustusega võimaldada direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 28a alusel välismaa äriühingu filiaali elektroonilist registreerimist. Senine õigus sätestas, et filiaali registreerimise avaldusele tuleb lisada äriühingu põhikirja või ühingulepingu asukohamaa seaduste kohaselt tõestatud ärakiri, kui põhikirja või ühingulepingu registrile esitamine on nõutav ka ühingu asukohamaal. Eelnõu järgi võib filiaali elektroonilisel registreerimisel esitada edaspidi põhikirja või ühingulepingu ärakirja.

Paragrahvi 387 muutmine

Paragrahvi 387 muudatus tuleneb ÄS § 14 muutmisest, millega loobutakse eraldi filiaali ärinime reguleerimisest, kuna filiaal tegutseb äriühingu ärinime all, mitte ei tegutse eraldiseisva õigussubjektina iseenda ärinime all. Edaspidi tuleb registrisse kanda filiaali nimi, mis koosneb välismaa äriühingu ärinimest ja täiendist „Eesti filiaal“, lisaks sarnaselt varasemaga välismaa äriühingu ärinimi.

Paragrahvi 388 muutmine

Eelnõuga muudetakse § 388 lõiget 2 ja lisatakse lõige 2¹, lõige 5 tunnistatakse kehtetuks. Lõike 2 muudatusega nähakse ette senistega võrreldes erinevad nõuded välismaa äriühingu majandusaasta aruande avalikustamisele. Kehtiv õigus näeb ette põhimõtte, et filiaal peab esitama äriregistrile välismaa äriühingu majandusaasta aruande ja filiaali kohta eraldi aruannet ei koostata. Olukorras, kus välismaa äriühing ei pea talle kohaldatava õiguse järgi aruannet

avalikustama, näeb kehtiv õigus ette, et vastav aruanne tuleb siiski koostada ja avalikustada. See kohustus ei laiene Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi äriühingutele. Seega kohustab kehtiv õigus muude riikide äriühinguid, millel on Eestis filiaal, avalikustama Eesti äriregistris enda majandusaasta aruande isegi juhul, kui seda ei nõua neile äriühingutele kohaldatav õigus. Eesti õigusega ei saa aga vastavat kohustust välismaa äriühingule panna, vaid seda saaks teha üksnes sellele äriühingule kohaldatava maa õigusega.

Muudatusega on nähtud ette, et olukorras, kus välismaa äriühing ei ole kohustatud enda majandusaasta aruannet avalikustama, tuleb koostada majandusaasta aruanne filiaali kohta. Selline aruanne on olemuselt sarnane Eesti äriühingu majandusaasta aruandega, kajastab filiaali majandustegevust ja tuleb koostada samade nõuete järgi, nagu koostavad aruandeid Eesti äriühingud. Seadusega nähakse ette üksnes nõue, et vastava aruande peab allkirjastama filiaali juhataja. Olemuslikult ei vaja selline aruanne kellegi teise kinnitust ja seda seadus ei nõua. Samas ei ole välistatud veel teine kinnitamine sisemiseks asjaajamiseks kokkulepitud korras.

Lõige 2¹ lisatakse sättesse direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 31 alusel, mis lubab lugeda raamatupidamisdokumentide avalikustamise kohustuse täidetuks, kui need avalikustatakse selle liikmesriigi äriregistris, milles äriühing on registreeritud. Kui registripidajal on Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi ja kolmandatel isikutel Euroopa e-õiguskeskkonna portaali kaudu ligipääs nende äriühingute majandusaasta aruannetele, millel on avalikustamise kohustus, siis ei ole tarvidust, et filiaal sama äriühingu majandusaasta aruande teist korda Eesti äriregistrile esitaks. Seega kaotatakse nende filiaalide äriühingu majandusaasta aruande registripidajale esitamise kohustus, mille äriühingu majandusaasta aruanded on Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu kättesaadavad.

Lõike 5 kehtetuks tunnistamine on seotud lõike 2 muutmisega. Kehtivas seaduses on nähtud ette, et äriregistrile esitatav välismaa äriühingu majandusaasta aruanne peab olema koostatud vastavalt rahvusvahelistele raamatupidamisstandarditele, v.a kui tegu on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või OECD liikmesriigi äriühinguga. Seega kehtestab Eesti õigus välismaa äriühingu majandusaasta aruande sisunõuded, mis on aga vastuolus direktiivi 2017/1132 artikliga 31, mille kohaselt tuleb välismaa äriühingu majandusaasta aruanne koostada selle õiguse alusel, mida kohaldatakse välismaa äriühingule. Filiaali majandusaasta aruandele kohaldatav raamatupidamistava valitakse samadel alustel teiste raamatupidamiskohustuslastega.

Täpsemalt on filiaali mõistega seonduvat analüüsitud analüüs-kontseptsiooni punktides 12.2.3, 12.4.3 ja 12.5.

Paragrahvi 390 muutmine

Kehtiva § 390 lõige 3 näeb ette põhimõtte, et pärast filiaali registrist kustutamist võib välismaa äriühing jätkata Eestis tegevust üksnes juhul, kui ta kannab registrisse uue filiaali. Lisaks on ette nähtud, et kui filiaal on registrist kustutatud võlausaldaja taotlusel, võib uue filiaali registrisse kanda üksnes juhul, kui võlausaldaja nõue on rahuldatud või kui võlausaldaja annab selleks nõusoleku. Muudatusega tunnistatakse see lõige kehtetuks. Muudatus on seotud filiaali mõiste muutmisega (§ 384 lg 1). Seni kehtiv piirang ei ole kooskõlas põhimõttega, et välismaa

äriühing võib tegutseda Eestis ka filiaali registrisse kandmata. Lisaks on küsitav, kas võimalus piirata EL liikmesriigi äriühingu filiaali registrisse kandmist on kooskõlas asutamisvabadusega.

Paragrahvi 390 lõikes 4 on praegu nähtud ette, et enne filiaali registrist kustutamist tuleb viia läbi selle likvideerimine. Selline kohustus ei ole põhjendatud, kuna filiaal ei ole iseseisev õigussubjekt ning kui filiaali kaudu tehakse tehinguid, siis on nende tehingute pooleks välismaa äriühing. Filiaali registrisse kandmise peamine eesmärk on anda välismaa äriühingule võimalus enda tegevuse täiendavaks avalikustamiseks Eestis äriregistri kaudu. Filiaali registrist kustutamine ei avalda mingit mõju tema kaudu tehtud tehingutele. Arvestada tuleb ka sellega, et likvideerimismenetlus toob endaga kaasa täiendavaid kulusid, samuti võtab see aega.

Muudatusega on välismaa äriühingule siiski antud võimalus otsustada viia filiaali likvideerimine läbi ja määrata likvideerijad. Muudatusega nähakse ette võimalus kanda äriregistrisse likvideerijad samas korras, kui on ette nähtud osaühingu puhul (§ 208). Esmase avalduse likvideerija registrisse kandmiseks esitab filiaali juhataja. Kui filiaali likvideerimine otsustatakse läbi viia, kohalduvad likvideerimismenetlusele TsÜS-i vastavad sätted. Kuigi filiaali üldises regulatsioonis ei ole likvideerimise kohustuslik läbiviimine põhjendatud, võib eriregulatsiooniga vajaduse korral teatud valdkonnas filiaali likvideerimise kohustuse kehtestada.

Paragrahvi 390 täiendatakse lõikega 5, mille kohaselt ei saa kustutada registrist filiaali, mis on omanikuna kantud kinnistusraamatusse. Kinnistusraamatusse peaks olema kantud omanikuna üksnes välismaa äriühing, kuna iseseisev õigussubjekt on välismaa äriühing, mitte selle filiaal. Siiski on omanikuna kinnistusraamatus ka filiaale. Selleks, et vältida filiaali kustutamisega peremehetuks jääva vara tekkimist, ei saa filiaali registrist kustutada, kui filiaal on omanikuna kinnistusraamatusse kantud. Sellisel juhul tuleb enne filiaali registrist kustutamist kanda kinnistusraamatusse omanikuna välismaa äriühing.

Täpsemalt on filiaali mõistega seonduvat analüüsitud analüüs-kontseptsiooni punktides 12.2.3, 12.4.4 ja 12.5.

Seaduse normitehniline märkus

Äriseadustiku normitehnilist märkust muudetakse. Sellest jäetakse välja direktiiviga (EL) 2017/1132 kehtetuks tunnistatavad direktiiv 82/891/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, ja direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta.

Äriseadustiku normitehnilisse märkusesse lisatakse direktiiv (EL) 2017/1132 äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta ja direktiiv 2019/1151, millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132 seoses digitaalsete vahendite ja menetluse kasutamisega äriühinguõiguses.

§ 2. Raamatupidamise seadus

Paragrahvi 44 muutmine

Muudatus on seotud ÄS § 388 muutmisega, millega nähakse ette, et kui filiaali Eesti registrisse kandnud välismaa äriühing ei pea oma majandusaasta aruannet avalikustama ja tegu ei ole Euroopa Majanduspiirkonna äriühinguga, peab filiaali kohta koostama eraldi majandusaasta aruande ja esitama selle äriregistrile. Selline aruanne koostatakse üldises korras ja vastavalt üldistele nõuetele, mille tõttu peavad sellisel juhul olema kohaldatavad kõik majandusaasta aruande koostamise kohta käivad normid. Filiaal, mille kohta ei koostata eraldi majandusaasta aruannet, võib lähtuda oma raamatupidamise korraldamisel üksnes RPS §-ides 1-12 sätestatust.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõuga võetakse kasutusele termin Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteem. Tegemist on direktiivi (EL) 2017/1132 artikli 22 alusel loodud Euroopa Liigu äriregistrite sidestamise süsteemiga, mille vahendusel toimub teabevahetus Euroopa Liidu riikide äriregistrite vahel. Direktiivis kasutatakse terminit „registrite sidestamise süsteem“, mitte „äriregistrite sidestamise süsteem“, kuna erinevates liikmesriikides on äriregistrite kõrval kasutusel ka teistsuguseid registrite süsteeme ja nimetusi, näiteks keskregistrid, kuhu juriidilised isikud kantakse. Eesti õiguses kasutusel olevast terminist „äriregister“ lähtuvalt on paremini mõistetav termin „Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteem“.

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõu on kooskõlas direktiiviga (EL) 2019/1151 digitaalsete vahendite ja menetluste kasutamise kohta äriühinguõiguses ja direktiiviga (EL) 2017/1132 äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta, mida muudetakse siinse eelnõuga ülevõetava direktiiviga (EL) 2019/1151. Teiste Euroopa Liidu õigusaktidega eelnõul puutumust ei ole.

6. SEADUSE MÕJUD

Mõjud kaasevad järgmiste planeeritavate muudatustega:

- välismaa äriühingu filiaali elektrooniline registreerimine;
- välismaa äriühingu filiaali registri ja välismaa äriühingu registri vahelise teabevahetuse parandamine, Euroopa Liidu äriregistrite vahel ärikeeldude info vahetamine;
- filiaali üldregulatsiooni muutmine.

1. muudatus. Võimaldatakse välismaa äriühingul registreerida filiaal äriregistris elektrooniliselt avalduse esitamise kaudu ettevõtjaportaalis. Seni on filiaali registreerimine olnud võimalik üksnes notari juures.

Sihtgrupp. Sihtgrupp ei ole piiratud ainult Euroopa Liidu liikmesriikide ettevõtjatega, vaid muudatuse tulemusel saavad kõik välismaa äriühingud Eesti äriregistris filiaali registreerida elektrooniliselt. Piiratud on nende hulk üksnes tulenevalt võimalusest end ettevõtjaportaalis elektrooniliselt identifitseerida. Seega saavad filiaali elektrooniliselt registreerida üksnes need ettevõtjad, kelle esindusõiguslikel isikutel on võimalik kasutada elektroonilise isikutuvastamise võimalusi.

Mõju. Muudatuse tulemusel muutub välismaa äriühingule Eestis oma majandustegevuse avalikustamine äriregistrisse filiaali registreerimisega kiiremaks, nii aja- kui ka kulutõhusamaks. Sellega väheneb ettevõtjatele halduskoormus, kuna enam ei ole vaja filiaali registreerimiseks notari juurde minna, vaid on võimalik seda teha elektrooniliselt. Muudatus peaks mõjutama positiivselt Eesti ettevõtluskliimat, aga aitama kaasa ka kogu Euroopa Liidu siseturu tõhusamale toimimisele. Positiivne mõju on majandusele, kuna elektrooniliste lahenduste kasutamise muudab filiaali registreerimine lihtsamaks ja kiiremaks, mis tähendab, et teiste riikide ettevõtjatel on lihtsam siin oma tegevust äriregistris filiaali registreerimise kaudu nähtavaks teha.

Registripidaja töökoormust muudatus olulisel määral ei mõjuta, kuna seni saadeti filiaali registreerimise andmed ja dokumendid notari vahendusel elektrooniliselt, edaspidi hakkab see toimuma ettevõtjaportaali vahendusel elektrooniliselt. Mõningal määral võib registripidaja töökoormus suureneda, kuna kaob notari kontroll esitatavate dokumentide üle. Notaritele kaasneb minimaalne mõju töökoormuse vähenemises, kuna enam ei ole kohustuslik notari vahendusel filiaali registreerimine. Samas jääb võimalus notari vahendusel filiaali registreerimiseks siiski alles, mitte ei kao ära. See on oluline eelkõige neil juhtudel, kui filiaali registreerimisel on tarvis abi toimingute tegemisel. E-äriregistrisse koostatakse filiaali registreerimisel kättesaadavad abistavad tekstid. Kuna hetkeseisuga on filiaale kokku äriregistris registreeritud 517, siis ei moodusta filiaali registreerimise toimingud olulist osa notarite töökoormusest, seetõttu on muudatuse mõju notaritele väike.

2. muudatus. Välismaa äriühingu filiaali registri ja välismaa äriühingu registri vahelise teabevahetuse parandamine, Euroopa Liidu äriregistrite vahel ärikeeldude info vahetamine.

Sihtgrupp. Muudatuse sihtgruppi kuuluvad nii kõik Euroopa Liidu äriregistrite pidajad, kelle jaoks paraneb andmete kättesaadavus teistest Euroopa Liidu äriregistritest, kui ka kõik ettevõtjad ja kolmandad isikud, kes tuginevad äriregistritest kättesaadavatele andmetele.

Mõju. Muudatuse tulemusel muutub Eesti äriregistris ja teiste Euroopa Liidu liikmesriikide äriregistrites äriühingute kohta avalikustatav teave paremini kättesaadavaks ja põhjalikumaks, sama teave saab kättesaadavaks ka Euroopa e-õiguskeskkonna portaali vahendusel. Muudatus peaks mõjutama positiivselt Eesti ettevõtluskliimat, aga aitama kaasa ka kogu Euroopa Liidu siseturu tõhusamale toimimisele.

Äriühingute investorite ja võlausaldajate kui äriühingu sidusrühmade ja äripartnerite jaoks paraneb andmete kättesaadavus ja sellega suureneb piiriüleste tehingute usaldusväärusus, millega paraneb ettevõtluskeskkond. Piiriüleste tehingute tegemine muutub lihtsamaks, saab kontrollida oma tehingupartneri andmeid, mis suurendab usaldust piiriüleste tehingute suhtes

ja elavdab sellega majandust. Juhatuse liikmena tegutsemise keelu saanud isikute kohta andmete vahetamine annab võimaluse võidelda paremini pettuste ja rahapesuga ning vähendab äriühingute kuritarvitamist.

Muudatus mõjutab vähesel määral registripidaja töökoormus, kuna äriregistri andmeid hakatakse saatma Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi vahendusel senisest suuremal määral. Teabevahetus hakkab toimuma automaatselt kõikidel juhtudel, kui see on võimalik, seega peaks teabevahetusest tulenev mõju registripidaja töökoormusele olema minimaalne.

3. muudatus. Filiaali üldregulatsiooni muutmine, filiaali mõiste muutmine selliselt, et filiaali registreerimine ei oleks enam kohustus, vaid võimalus välismaa äriühingule, aitab viia filiaali nõuded paremini kooskõlla Euroopa Liidu õigusega. Filiaali likvideerimise kohustuse kaotamine muudab selgemaks filiaali mõiste ja määratleb selgelt, et filiaal ei ole iseseisev õigussubjekt, vaid seda on välismaa äriühing. Lisaks viiakse filiaali raamatupidamise nõuded kooskõlla Euroopa Liidu õigusega.

Sihtgrupp. Muudatuse sihtgruppi kuuluvad kõik välismaa äriühingud, millel on Eesti äriregistris registreeritud filiaal või plaanis filiaal registreerida. 01.02.2021 seisuga on äriregistris registreeritud 517 välismaa äriühingu filiaali⁵.

Mõju. Muudatuse tulemusel saab selgemaks ja Euroopa Liidu õigusega paremini kooskõlas olevaks filiaalide üldregulatsioon äriseadustikus, mis mõjutab positiivselt Eesti ettevõtluskeskkonda, kuna regulatsiooni selgus ja arusaadavus on ettevõtja tegevust mõjutavaks oluliseks teguriks. Mõju on siiski minimaalne, kuna filiaale on 01.02.2021 seisuga äriregistris üksnes 517.

Muudatuse tulemusel kaob filiaali registreerimise ja likvideerimise nõue, mis vähendab ettevõtjate halduskoormust ja võimaldab neil valida, kas nad soovivad oma tegevuse täiendavalt nähtavaks teha äriregistris registreerimisega või ei ole neil seda piiriüleseks tegutsemiseks tarvis. Sama puudutab likvideerimist, mida edaspidi on võimalik vabatahtlikult läbi viia, kui selle järele on vajadus. Muudatused filiaali raamatupidamises mõjutavad ettevõtjaid positiivselt, kuna kaob senine kohustus esitada välismaa äriühingu majandusaasta aruanne ka juhul, kui välismaa äriühingule kohalduva õiguse järgi tal selle koostamise kohustust ei ole, ning asendub võimalusega koostada eraldi aruanne filiaali kohta.

Filiaali regulatsiooni muudatustel ei ole mõju avaliku sektori, sh registripidaja töökoormusele.

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

⁵ Andmed arvutivõrgu kaudu kättesaadavad: <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/statistika>

Seaduse rakendamiseks seonduvad äriregistri infosüsteemi arendamise kulud. Registrate ja Infosüsteemide Keskuse esialgse hinnangu järgi on ajakulu umbes 500 tundi ja rahaline kulu umbes 17 500 eurot. Tööd teostab Registrate ja Infosüsteemide Keskuse arendusmeeskond. Peamised arendusvajadused tulenevad välismaa äriühingu filiaali elektroonilise registreerimise võimaluse loomisest ning äriregistri infosüsteemi ja Euroopa Liidu äriregistre sidestamise süsteemi (BRIS) teabevahetuse täiendamisest. Teabevahetusse lisandub info filiaalide avamise ja sulgemise, äriühingu andmete muutumise ja ärikeeldude kohta.

8. RAKENDUSAKTID

Seaduse rakendamiseks tuleb muuta justiitsministri 28.12.2005 määrust nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“. Määruse § 11 lõiget 1 tuleb täiendada selliselt, et hõlmatud oleks ka välismaa äriühingu filiaal. Määruse § 11 lõike 1 punkti 1 alusel saab sel juhul esitada elektrooniliselt välismaa äriühingu filiaali registreerimise avaldust ja punkti 2 alusel välismaa äriühingu filiaali andmete muutmise avaldust.

9. SEADUSE JÕUSTUMINE

Direktiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt tuleb direktiivi ülevõtmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid kehtestada enne 1. augustit 2021. Sellest lähtuvalt jõustuvad eelnõuga kaasnevad muudatused 1. augustil 2021.

Direktiivi artikli 2 lõike 2 kohaselt tuleb direktiivi artikli 1 punkti 5 ülevõtmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid seoses direktiivi (EL) 2017/1132 artikliga 13i kehtestada enne 1. augustit 2023. Sellest tulenevalt jõustub äriseadustikku lisatav § 70² lõige 3 1. augustil 2023.

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMAD KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu.

Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks järgmistele huvirühmidele: Eesti Advokatuur, Advokatuuri äriõiguse komisjon, Ametiühingute Keskkliit, Arengufond, Audiitorkogu, Avatud Eesti Fond, Eesti Juristide Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Liikluskindlustuse Fond ja Eesti Kindlustusseltside Liit, Eesti Kirikute Nõukogu, Eesti Kohtunikuabide Ühing, Eesti Korterühistute Liit, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Pangaliit, Eesti Pank, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioon, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Nasdaq, Ettevõtluse Arendamise SA, Finantsinspeksioon, Harju Maakohus, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Maksu- ja Tolliamet, Vabauhenduste Liit, Notarite Koda, Pärnu Maakohus, Raamatupidamise Toimkond, Riigikohus, Riigikontroll, Tallinna Ringkonnakohus, TalTech Õiguse Instituut, Tallinna Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut, Tartu Maakohus,

Tartu Maakohtu registriosakond, Tartu Ringkonnakohus, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, Teenusmajanduse Koda, Viru Maakohus, Õiguskantsler, Eesti Äriinglite Assotsiatsioon, Eesti Era- ja Riskikapitali assotsiatsioon, Tehnopol, Garage48, Mittetulundusühing Asutajad, Eesti Töandjate Keskliit, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Võlausaldajate Liit, Eesti Pereettevõtjate Liit, Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik, Eesti väikeaktsionäride liit, Startup Estonia, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, ühinguõiguse revisjoni komisjon.